

Skrivelse
2014-04-07
Regeringen
Socialdepartementet

Stärk rättigheterna i LSS för att komma till rätta med den restriktiva tillämpningen

Autism- och Aspergerförbundet vill göra Socialdepartementet och regeringen uppmärksam på att tillämpningen av LSS¹ hamnar allt längre ifrån intentionerna med lagen. Rättspraxis har lett till stora inskränkningar i de rättigheter som stadgas i LSS och som framkom i förarbetena.

Den alltmer restriktiva tillämpningen av LSS drabbar en redan mycket utsatt grupp personer, nämligen de med varaktiga och omfattande funktionsnedsättningar som autism. Det är människor med stora behov av hjälp och stöd som nu i många fall inte längre får sina behov tillgodosedda.

Många brukarorganisationer och andra aktörer har de senaste åren pekat på bristerna i LSS. Till följd av det har Socialstyrelsen fått i uppdrag att se över vissa av insatserna i LSS. Autism- och Aspergerförbundet ser positivt på nämnda uppdrag, men vill också understryka att det krävs lagändringar snarast för att komma till rätta med den numera mycket restriktiva tillämpningen av LSS. Förbundet vill också påminna om att en omfattande utredning av LSS redan är gjord av LSS-kommittén, vilket resulterade i betänkandet ”Möjlighet att leva som andra. Ny lag om stöd och service till vissa personer med funktionsnedsättning” (SOU 2008:77). I betänkandet uppmärksammades många av de brister vi fortfarande ser idag och förslag lämnades på förbättringar. Få av dessa förbättringsförslag har genomförts.

Autism- och Aspergerförbundet vill i denna skrivelse med ett antal exempel tydliggöra hur rättspraxis har lett till inskränkningar i den rätt till stöd och service som stadgas i lag och förarbeten. Förbundet uppmanar regeringen att skyndsamt åtgärda den restriktiva och felaktiga tillämpningen.

Den enskilde får betala ledsagarens utgifter

Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) har beslutat att den som har ledsagarservice enligt LSS själv ska betala för ledsagarens utgifter.² Det går tvärtemot den viktiga handikappolitiska principen om att människor inte ska ha merkostnader på grund av sin funktionsnedsättning. Det strider också direkt mot LSS förarbeten, som stadgar: ”Vid deltagande i fritids- och kulturella aktiviteter bör den enskilde svara för sina egna kostnader men inte ha kostnader för den eventuella följeslagare som behövs för att kunna genomföra aktiviteten”.³ Dessa intentioner har HFD helt bortsett ifrån. Syftet med insatsen ledsagarservice är att den enskilde skulle kunna delta i samhällslivet, t.ex. kulturlivet. Det är omöjligt

---

¹ Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

² HFD 2011 ref. 8.

³ Prop. 1992/93:159 s. 100.

för många idag, då sådana aktiviteter nu kostar dubbelt så mycket för en person som behöver ledsagare. Personer med funktionsnedsättning har ofta redan en ansträngd ekonomisk situation. Lagtexten behöver förtydligas så att merkostnadsprincipen följs.

Rätten till korttidsvistelse vid behov har begränsats

Insatsen korttidsvistelse ska enligt förarbetena finnas tillgänglig både vardagar och helger och utgå från den enskildes behov.⁴ Många av våra medlemmar behöver korttidsvistelse på helger för att möjliggöra rekreation och personlig utveckling, som är syftena med insatsen.⁵ När korttidsvistelse verkställs på helger ges möjlighet att delta i aktiviteter och utflykter, interagera med personal och de andra brukarna. Trots det som står i förarbetena har HFD beslutat att det är upp till kommunen att besluta om korttidsvistelse ska verkställas på vardagar eller helger.⁶ För många personer med autism har detta inneburit att korttidsvistelsen inte längre tillgodoser deras behov av rekreation och personlig utveckling. Korttidsvistelse som verkställs på vardagar innebär i praktiken endast övernattningar, eftersom den enskilde då har skola eller daglig verksamhet på dagarna. För att de som har rätt till korttidsvistelse ska få sina behov tillgodosedda måste lagen förtydligas så att den enskildes behov styr och inte kommunens vilja.

Oskäligt höga hyror - kostnaden för gemensamma utrymmen i gruppbostad

Hyran för ett rum med kokvrå i gruppbostad kan idag uppgå till över 8 000 kr i månaden, vilket bidrar till att ge många personer med funktionsnedsättning en tuff ekonomisk situation. I förarbetena till LSS stadgas: ”Den enskilde bör däremot inte ha kostnader för gemensamma utrymmen och personalutrymmen. De senare bör betraktas som del av den särskilda service och omvårdnad som skall ges i anslutning till bostaden”.⁷ Trots det har bland annat HFD beslutat att kommunerna får låta gemensamhetsutrymmen utgöra underlag vid hyressättningen av gruppbostad.⁸ Det har lett till mycket höga hyror i många gruppbostäder. LSS-kommittén uppmärksammade problemet med höga hyror. Kommittén föreslog att ”Regeringen skyndsamt bör utreda hur den enskilde som fått ett beslut om bostad enligt LSS inte ska behöva få merkostnader på grund av sin funktionsnedsättning till följd av hyressättningen för dessa bostäder”.⁹ Ännu, fem år senare, har ingen sådan utredning kommit till stånd.

Personer med funktionsnedsättning tvingas flytta från sina hem

Verksamhet enligt LSS ska vara grundad på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Den enskilde ska i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över insatser som ges (6 § LSS). Högsta förvaltningsdomstolen beslutade i HFD 2012 ref. 59 att en

⁴ Prop. 1992/93:159 s. 78.

⁵ Prop. 1992/93:159 s. 77.

⁶ RÅ 2007 ref. 62.

⁷ Prop. 1992/93:159 s. 100.

⁸ RÅ 2005 ref. 28.

⁹ SOU 2008:77 s. 44.

kommun hade rätt att säga upp den plats i gruppbofastad som en kvinna sedan flera år beviljats, för att istället erbjuda plats på den nya kommunala gruppbofastaden. Kvinnan ville bo kvar i sitt hem, som var en gruppbofastad där det fanns stor kunskap om henne och hennes funktionsnedsättning. HFD:s dom tar ifrån den enskilde rätten att bo kvar i sitt hem och rätten att bestämma över en av de mest grundläggande sakerna i livet, nämligen var man vill bo. Domen har lett till att många kommuner nu flyttar runt på personer med funktionsnedsättning till det för kommunen mest fördelaktiga alternativet. Den enskilde har mycket liten möjlighet att säga nej till det, utan tvingas ofta flytta från den bofastad som är dennes hem, där den enskilde känner personal, grannar och miljö. Det är otänkbart för många av oss utan funktionsnedsättning att bli tvångsflyttade från våra egna hem, men en person med funktionsnedsättning får idag finna sig i det.

Den som bor i gruppbofastad får inte ha kontaktperson

Möjligheten att ha insatsen kontaktperson när man bor i gruppbofastad är idag i princip obefintlig på grund av rättspraxis från kammarrätterna.¹⁰ Motiveringen är att en person som bor i gruppbofastad inte kan anses socialt isolerad. I förarbetena står det dock inte att detta ska vara ett krav. Däremot står det ”En viktig uppgift [för kontaktpersonen] bör vara att hjälpa till att bryta den enskildes isolering genom samvaro och hjälp till fritidsverksamhet”.¹¹ Många av våra medlemmar vittnar om att en person med autism som bor i gruppbofastad i allra högsta grad kan bli socialt isolerad och ha behov av kontaktperson. Man har inte valt sina grannar och inte heller sin personal och ofta varken vill man eller ens klarar socialt umgänge med dessa. Gruppaktiviteter kan vara svårt för en person med autism, men gruppaktiviteter är många gånger det enda som erbjuds eftersom det inte finns personalresurser så det räcker till individuella aktiviteter eller utflykter. En person med autism behöver därför oftast en kontaktperson för att överhuvudtaget komma iväg ut i samhället och delta i fritidsverksamhet. Kammarrätternas praxis har tagit ifrån personer med funktionsnedsättning denna rätt, då kammarrätterna gör en alltför ensidig tolkning av begreppet socialt isolerad. Autism- och Aspergerförbundet anser att det står i strid med LSS intentioner att hävda att en person inte har rätt till kontaktperson bara för att man bor i gruppbofastad.

Rätten till personlig assistans har begränsats kraftigt

HFD beslutade år 2009 att endast sådana hjälpbehov som uppfattas som mycket privata och känsliga för den personliga integriteten berättigar till personlig assistans.¹² Domen har lett till att en mycket stor lucka har uppstått, där alla de som har behov av hjälp med sina grundläggande behov, men som själva till exempel kan föra maten till munnen eller hålla i en tandborste, inte får hjälp.

Det rör sig om personer med kognitiva funktionsnedsättningar som autism, som inte kan få i sig mat utan att någon är med och lagar, lägger upp och delar maten, ser till att personen äter lagom mängd, kanske till och med påminner om att tugga maten. Personer som inte kan kommunicera utan att ha

---

¹⁰ KR Sthlm 4568-08, KR Gbg 2928-09 och 5381-08, KR Sundsvall 3165-11 och 2581-13 med flera.

¹¹ Prop. 1992/93:159 s. 75.

¹² RÅ 2009 ref 57.

någon med sig som känner just honom eller henne. Ändå får dessa personer inte längre personlig assistans, eftersom behoven inte räknas som mycket privata och känsliga. Det mycket stora hjälpbehovet kvarstår dock hos dessa personer och det finns ingen annan insats att tillgå. Autism- och Aspergerförbundet anser att reglerna om personlig assistans behöver förtydligas efter HFD:s inskränkningar, så att man återigen kan få personlig assistans för hjälp med sina grundläggande behov.

Behov av en ny insats

Autism- och Aspergerförbundet anser att regeringen bör införa den insats som LSS-kommittén föreslog, kallad personlig service med boendestöd.¹³ Denna insats skulle möjliggöra stöd och hjälp för de som inte har så stora hjälpbehov att de behöver personlig assistans, men som behöver daglig hjälp för att kunna bo i eget boende. Insatsen skulle täcka en del av den lucka som finns idag, där enbart ett fåtal får personlig assistans och många inte har något annat alternativ än att söka grupp- eller servicebostad för att få sina hjälpbehov tillgodosedda. Förbundet anser att personlig service med boendestöd kan bli ett värdefullt komplement till lagens nuvarande insatser.

Begreppet goda levnadsvillkor används felaktigt

Genom insatserna i LSS ska den enskilde tillförsäkras goda levnadsvillkor, vilket framgår av 7 § LSS. Förarbeten till LSS slår fast att begreppet goda levnadsvillkor är ett kvalitetskrav på de insatser som beviljas enligt lagen.¹⁴ Begreppet är alltså inte ett mått på den levnadsnivå ovanför vilken inga insatser ska beviljas. Det är behovet av insatsen som ska bedömas, inte vilka levnadsvillkor sökanden har. Trots det beslutar såväl kommuner som domstolar idag utifrån den enskildes levnadsvillkor. Den enskilde nekas rätt till en insats för att han eller hon ”uppnår goda levnadsvillkor ändå”. Formuleringar som ”Frågan i målet är om NN måste beviljas insatsen för att tillförsäkras goda levnadsvillkor” är vanliga. Det är en helt felaktig tillämpning av begreppet goda levnadsvillkor. Goda levnadsvillkor var endast tänkt att utgöra ett kvalitetskrav.

Den enskilde har rätt till en insats om han eller hon har behov av insatsen, om behovet inte är faktiskt tillgodosett på annat sätt. När insatsen sedan verkställs så ska den vara av så god kvalitet att den tillförsäkrar den enskilde goda levnadsvillkor. Nuvarande felaktiga rättstillämpning medför stora rättsförluster för den enskilde. Även LSS-kommittén uppmärksammade detta och föreslog att syften, mål och kvalitetskrav som anges i LSS bör redigeras i syfte att tydliggöra sammanhang och syfte.¹⁵ Autism- och Aspergerförbundet anser att lagtexten snarast bör förtydligas för att komma till rätta med den felaktiga tillämpningen.

---

¹³ SOU 2008:77 s. 44.

¹⁴ Prop. 1992/93:159 s. 172: ”Andra stycket, som handlar om de allmänna krav som ställs på insatser enligt lagen, anger som en kvalitetsnivå på insatserna att den enskilde genom insatserna skall tillförsäkras goda levnadsvillkor”.

¹⁵ SOU 2008:77 s. 257.

Sveriges Kommuner och Landsting är inte en opartisk instans

I mål av vikt för tillämpningen av LSS begär Högsta förvaltningsdomstolen och även kammarrätterna ofta yttrande från Socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Landsting. Så skedde till exempel i två av de ovan nämnda målen från HFD.¹⁶ I avgörandet lät HFD sedan det som yttrats av SKL vara vägledande. Autism- och Aspergerförbundet anser att detta förfarande är högst olämpligt och medför rättsosäkerhet för de som omfattas av LSS. Socialstyrelsen är en oberoende statlig myndighet. SKL är en intresseorganisation som i praktiken företräder en av parterna i målet, nämligen kommunen. Att använda ett partiskt yttrande som vägledning i mål som är av vikt för rättstillämpningen av LSS är inte ett rättsäkert förfarande. Det behövs föreskrifter för domstolarna som reglerar från vilken typ av aktörer yttranden kan begäras i mål om LSS.

Autism- och Aspergerförbundets uppmaning till regeringen

Autism- och Aspergerförbundet uppmanar regeringen att snarast vidta åtgärder för att komma till rätta med de inskränkningar av rättigheter enligt LSS som skett genom domstolspraxis. Lagtexten måste skärpas så att intentioner och mål med LSS förtydligas. Målet med LSS är att människor med funktionsnedsättning får möjlighet att leva som andra. För att detta mål ska uppnås måste rättigheterna i LSS stärkas.

Vi utvecklar gärna våra synpunkter närmare vid ett möte.

Datum som ovan,

Autism- och Aspergerförbundet

Eva Nordin-Olson
Ordförande

genom

Hanna Jarvad
Förbundsjurist
hanna.jarvad@autism.se
08-420 030 52

---

¹⁶ RÅ 2007 ref. 62 och HFD 2011 ref. 8.